

ARXIV

DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA

ANY IV - SEGONA ÈPOCA

MARÇ - ABRIL DE 1922 - N.º 16

SUMARI:

TEXT: Notes biogràfiques del Dr. Cadevall, per *Josep M.ª Bofill*.—En recuerdo del sabio y del amigo, por *Carlos Pau*.—A la memòria del Dr. Cadevall, pel *Germà Sennén*.—Intima, per *Adeodat F. Marcet O. S. B.*—A la bona memòria d'En Joan Cadevall, l'autor de la «Flora del Vallès», per *P. Font Quer*. Dedicatòria d'una espècie entomològica al bontànic català Dr. Joan Cadevall i Diars, per *Llongf Navàs, S. J.*—Didàctica de Cadevall, per *Angel Sallent*. Honorant al Mestre, per *Domènec Palet i Barba*.—*Pròlec de la Flora de Catalunya* del Dr. Joan Cadevall i Diars amb la col·laboració del Dr. Angel Sallent i Gotés.—**GRAVAT:** Dr. Joan Cadevall i Diars, 1846-1921.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ: SANT ANTONI, 64

JOSEP MACIAS MARIMÓN

GRANS ASSORTITS EN LLANERIA
PER A CABALLER I SENYORA CÒ-
PIA DE LA CASA CLAUDE DE PARÍS

ENFRONT AL MERCAT

TELÉFON, 6298

Perfumeria - Bisuteria - Guants
Paraigües - Carteres - Cigarreres

GRAN ASSORTIT EN
OBJECTES PER A REGALS

Antigua Casa CARDELLACH

59, Font-vella, 59

EXCURSIONISTES:

PROBBU EL CAFE CONCENTRAT IDEAL QUE VEN LA

CASA FARGAS

I NO EN GASTARBU D'ALTRE

MOBLES
DELUXO
Y TAPIS
SERIA:

FUSTE
RIAMFA
BRICAB
SERRAR

Despatx: Sant Pere, 40

Tallers: Galileo

Pintura d'art i Decoració

Miquel Pujadas Badia

- Habitacions -
Mobles i Rètols

SOCIETAT, 3

PERE GIBERT

CIMENTS : CALS I GUIXOS

TELÉFON, 6188

SANT LEOPOLD, 123

SANT FRANCISCO, 70

ARXIV

DEL CENTRE
EXCURSIONISTA
DE TERRASSA

ANY IV

SEGONA ÈPOCA

MARÇ - ABRIL 1922

NÚM. 16

Notes biogràfiques del Dr. Cadevall

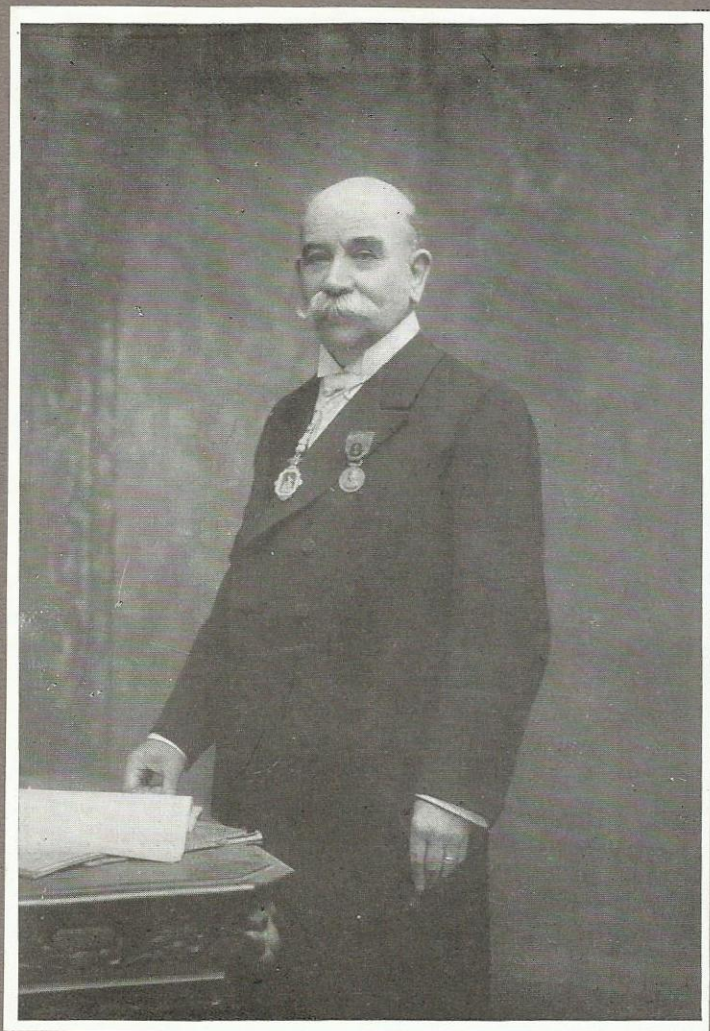
Poques vegades he rebut una comanda amb més satisfacció, que la que m'adreçà el «Centre Excursionista de Terrassa», en demanar-me que prenguéss part en el valuós tribut que vol dedicar a la memòria del varó il·lustre En Joan Cadevall, per dos motius: primer, per l'alta significació que té, per als qui creiem en la preponderància del valor intel·lectual, que un Centre, principalment de cultura física, pensí en honorar un home de ciència, només per això, posant-se així a un nivell superior en el qual, per altra part, ja tenia cert dret per les seves orientacions demostrades en els pocs anys que porta d'existència; i, en segon lloc, perquè tan honrosa distinció em posa en el cas de fruit intimament, —distreient-me de les meves contínues ocupacions— dels records que em desperta l'obligació d'enfocar, encara que sia per breu temps, tota la meva atenció sobre un actor que ha tingut influència en la meva evolució social, les gestes del qual, que he seguit de prop, he recordat sempre amb grandíssima complaença.

Cosa rara! No ens trobem dos antics condeixebles del Col·legi Terrassenc —la qual cosa no passa gaire sovint, perquè després de tants anys se n'han aclarit les files— sense que, d'una manera o altra no recaigui la conversa sobre En Cadevall, i és que tenia un alt poder suggestiu que encisava, guanyant la simpatia dels deixebles, perquè havia nascut per a ensenyar; després d'ell, en la meua llarga carrera, he tingut de suportar professors de tota mena: uns que eren la befa dels alumnes; els més, que evidenciaven acomplir un deure i no res més, i per fi d'altres que reduïen els cursos a la mínima expressió: pe-

rò no conservo recordança de cap altre, que m'hagi gravat d'una manera eterna les lleis de la corresponent disciplina, com ho aconseguí En Cadevall amb les seves magnífiques elucubracions sobre les Ciències Naturals, que ell tenia al seu càrrec.

Un altre record evoca en mi aquesta recerca retrospectiva de les nostres íntimes relacions; l'any 1874, havent jo finit el Batxillerat en el Col·legi de Terrassa, essent ell són Director, vaig pendre part, guanyant-les, en unes oposicions de Ciències, de la llicenciatura a Barcelona i una de les primeres expansions que en mi va provocar aquesta satisfacció de l'amor propi, va ésser comunicar-ho al meu estimat professor, al que jo reconeixia com a col·laborador de la meva victòria, demanant-li al mateix temps un consell per a escollir la carrera que em convindria; i amb la bona voluntat i l'interès acostumat, va adreçar-me una carinyosa lletra de felicitació, esperonant-me per a lo successiu, i fent-me paternals recomanacions per a resistir les tempestats de la vida que s'agombolaven davant meu. Aquests procediments eren en ell habituals, no sols amb mi, com és de suposar, sinó amb tots aquells alumnes que, atrets per les seves simpaties professionals, acudien a ell, cercant una orientació futura, i per qualsevol altre motiu.

En Joan Cadevall i Diars nasqué a Castellgalí en la seva casa Coll de Torra, caseriu de les Boades, prop de Manresa, el dia 23 de juny de 1846 i de família modesta; els seus pares volien dedicar-lo a treballs de la terra, creient equivocadament —com pensen alguns dels nostres pagesos— que no eren necessaris per això grans estudis, però ell demostrà des de la seva infantesa una predilecció per les lletres, i tot sol, aprofitant totes les estones que podia dedicar-hi, les lliçons del Mestre Valentí Llenas de Castellgalí, que anava a donar-les a l'hereu de la casa i de les quals s'aprofitava tan ventatjosament, que el mestre va demanar als seus pares que li permetessin anar a l'Escola, doncs demostrava una voluntat i intel·ligència superiors que hom havia de fomentar amb l'esperança que arribaria a ésser home de profit per a la ciència. Així ho feren, i finida la seva preparació als 14 anys, començà en l'externat del Col·legi de Sant Ignasi de Manresa, guanyant al poc temps el primer lloc entre els alumnes, lo qual causà l'admiració del Dr. Anselm Cabanes, professor de la Comunitat, qui va descobrir en ell el germen d'una celebritat i, prenent-lo pel seu compte se l'emportà llavors que, desprenent-se ell de la Comunitat religiosa a què perteneixia, anà a fundar el «Colegio Tarrasense» l'any

DR. JOAN CADEVALL I DIARS

1846-1921

1864, on va pendre el grau de Batxiller en Arts el 1866, i de Ciències en 1868, època en què va ésser nomenat professor del Reial Col·legi; el 69 es llicenciava en Ciències Exactes, el 71 en Ciències naturals i el 73 es doctorà en aquestes disciplines.

1870.—Secretari del Reial Col·legi Terrassenc.

1873.—Acadèmic corresponent de la Real Acadèmia de Ciències de Barcelona.

1873-1901.—Director del Reial Col·legi Terrassenc.

1877-1900.—President de la «Cámara Oficial de Comercio» de Terrassa.

1883-1899.—Vocal de la Junta d'Instrucció Pública de Terrassa.

1886-1900.—Fundador i Director de l'Escola Municipal d'Arts i Oficis de Terrassa.

1890.—Soci corresponent de la Société Cientifique et Literaire de Professors de França.

1891.—Membre de mèrit de la Societat Artística i Literària: Paris province.

1898-1903.—Soci fundador i President de la Comissió de la Creu Roja de Terrassa.

1899.—Soci de número de la «Real Academia de Ciencias y Artes» de Barcelona.

1901.—Director de l'Observatori Meteorològic de Terrassa.

1901.—Soci protector i honorari de la Institució Catalana d'Història Natural.

1901.—Director de l'Escola elemental d'Indústries de Terrassa.

1903.—Vocal de la Comissió de Foment dels interessos agrícoles de la província.

1904.—Se li encarrega per l'Excma. Diputació Provincial de què formi la Flora i el mapa agronòmic de la província.

1905.—Llorejat amb la medalla d'or de la Societat Internacional de Geografia Botànica.

1905.—Es nomenat president de la «Sociedad Zaragozana de Ciencias naturales».

1906-1910.—Vocal de la Junta Municipal de Ciències naturals de Barcelona.

1911.—Soci honorari del Centre Excursionista de Terrassa.

1919.—Es nomenat vocal honorari de la Junta de Ciències naturals de Barcelona.

1920.—Soci fundador de la «Sociedad Ibérica de Ciencias naturales».—Mantes vegades Jutge de tribunals d'oposició i càtedres.—Vocal del Jurat d'exàmens privats de Ciències naturals de la Universitat de Barcelona, per R. O. de 1884 i 1885.

TREBALLS CIENTÍFICS

1897.—«Flora del Vallès».—Memòria premiada en el Certamen de Granollers i publicada per la «Real Academia de Ciencias» de Barcelona.

1900.—«Inflorescencias».—Memòria de recepció en la «Real Academia» de Barcelona.

1902.—«Plantes notables dels voltants de Terrassa».—Publicades pel Butlletí de la Institució Catalana d'Història natural.

1902.—«Colores y aromas florales».—Discurs inaugural del curs 1902-1903 de la «Real Academia».

1904.—«Una excursió a Núria».—Butlletí de la Institució Catalana d'Història natural.—«Una excursió botànica a l'Obac».—Butlletí de la Institució Catalana d'Història natural.—«Plantas citadas a Montserrat de existencia dudosa».—Memòria publicada en el butlletí de la «Sociedad Aragonesa de Ciencias naturales».

1905.—«La circumnutección en el género *Medicago*».—Memòria I, publicada per la «Real Academia» de Barcelona.

1906.—«Excursionisme botànic».—Memòria publicada per la Institució Catalana d'Història natural.—«Notas fitogeográficas críticas». Memòria II, publicada per a la «Real Academia».—«Plantas nuevas para la Ciencia».—Nota publicada per la «Real Sociedad Española de Historia natural».

1907.—«Notas fitogeográficas críticas».—Memòria III, publicada per la «Real Academia».

1907.—«Notas para la Flora Catalana».—Publicada per la «Sociedad Española».

1908.—«Notas fitogeográficas críticas».—Memòria IV, publicada per la «Real Academia».

1909.—«Notas fitogeográficas críticas».—Memòria V, publicada per la «Real Academia».—«Necesidad de una rigurosa precisión en las descripciones fitográficas».—Memòria publicada per la «Sociedad Aragonesa de Ciencias naturales».—«El género *Taraxcum* Hall, en

Cataluña».—Nota publicada per la Institució Catalana d'Història natural.—«Utilidad de los bosques».—Memòria en col·laboració d'En Joan Barata, per encàrrec de l'Excma. Diputació Provincial.—«Discurs contestació a l'acadèmic recipiendari Dr. En Josep M.ª Bofill», publicada per la «Real Academia».

1910.—«Notas fitogeográficas críticas».—Memòria VI, publicada per la «Real Academia».

1911.—«Notas fitogeográficas».—Memòria VII, publicada per la «Real Academia».—«Caricología catalana o Monografía de los Carex (Corizos), conocidos a Cataluña», presentada al Congrés Científic de Granada.

1913.—Comença a publicar-se la Flora de Catalunya. Publicació de l'Institut de Ciències de Barcelona.

TREBALLS PEDAGÒGICS

1878.—«Los colegios ante la higiene», Discurs.

1880.—«Misión de la familia y del Colegio en la educación de la infancia», Discurs.

1884.—«Importancia de los estudios histórico-naturales», Discurs.

1886.—Discurs inaugural de l'Escola d'Arts i Oficis de Terrassa.

1889.—«Las Bodas de plata del Real Colegio Tarrasense», Discurs

1890.—«Medis més eficaços per a què els alumnes reportin de la 2.ª ensenyança el major profit amb la menys fadiga de ses facultats», Memòria premiada en el Certàmen de l'Ateneo Terrassense.

1895.—«El trabajo intelectual de los educandos», Discurs.

1899.—«Un problema d'instrucció pública», Discurs.

PUBLICACIONS PRINCIPALS

TREBALLS DIDACTICS

1900.—«Apuntes de Botánica», per als alumnes de 2.ª ensenyança», 1 vol en 1/4 de 184 pàgines.

1903.—«Apuntes de Mecánica general», per als alumnes de la Escola Industrial.

1904.—«Prácticas de taller» (amb gravats) per als alumnes de l'Escola Industrial.—«Programa sumario de Botánica», en col·laboració amb el Dr. Mir, per als alumnes de 2.ª ensenyança.

1905.—«Apuntes de técnica industrial», en col·laboració amb N' Eugeni Ferrer, per als alumnes de l'Escola Industrial.

1907.—«Apuntes de Mecánica general», (2.ª edició).—«Botànica popular», 1 volum en 1/4 amb 500 figures.

1908.—«Programa sumario de Botànica», (2.ª edició).—«Nociones de Ciencias físicas, químicas y naturales», per als alumnes de la Escola Industrial.

1910.—«Apuntes de Mecánica general e Industrial», per als alumnes de l'Escola Industrial.—«Apuntes de Física general e industrial», per als alumnes de l'Escola Industrial.—«Ejercicios gráficos de Geometría», per als alumnes de l'Escola Industrial.

1912.—«Elementos de Termotecnia», per als alumnes de l'Escola Industrial.

De la llarga ressenya precedent, es pot deduir la intensa labor científica que va acomplir en les diferents disciplines a què va dedicar la seva preferent atenció en compliment, mantes vegades, dels seus deures pedagògics, però sens dubte el fruit predilecte del seu esforç, el que el posà en un nivell superior entre els seus contemporanis, és la gran obra de la Flora Catalana; aquest objectiu va condensar les seves aspiracions, i, seguint la tradició estatuïda pels seus pròxims predecessors Costa, Masferrer, Montserrat i Archs, Bolós, Puiggari, Vayreda i Trèmols, recopilà els seus treballs, els que a força de temps i paciència, en excursions pels cims i planúries de la nostra pàtria, reuní a mode d'immens material, del qual pot un hom fer-se càrrec llegint els volums ja publicats de la Flora Catalana per l'Institut d'Estudis Catalans. No els ha pogut veure tots impresos, però, sortosament, deixa l'original enllestit, essent d'esperar, que si xorques i malèvoles oposicions no ho retrassen, podrà aquell Institut, dintre del temps més just, donar a la publicitat la resta d'original, per a esplai dels aficionats i estudi dels homes de ciència.

Quan ja no li fou necessari, donant prova d'un sentit pràctic, regalà en 1919 a la Junta de Ciències Naturals de Barcelona, de la que havia format part en diferents ocasions, el propi «Herbari» que conté més de 8000 exemplars de plantes de Catalunya, oferint al mateix temps amb destí a premis de Botànica, la quantitat de vint mil pessetes, tot el que li va valer la merescuda distinció d'ésser nomenat Membre Honorari de la susdita Junta.

En 1886 fundà —essent-ne elegit Director— l'Escola Municipal

d'Arts i Oficis, la primera que després de la creada a la Capital, va existir en la Província. A la seva iniciativa també, es va deure la organització de les Escoles Industrials l'any 1901 i per a donar facilitats, l'Ajuntament va acordar convertir en Escola Elemental la Municipal d'Arts i Oficis, oferiment que fou acceptat per la Superioritat, la qual el designà com a Director l'any 1901.

Cessà en dit càrrec l'any 1904 en què les Direccions de les dues Escoles foren refoses en la superior de Industries; malgrat d'aquesta injustícia continuà desempenyant el seu càrrec senzill de professor, amb el carinyo i entusiasme propi del que ha sentit sempre irresistible vocació pel noble sacerdocí de la Ciència i de l'ensenyança, fins que ja l'any 1918, donant-se compte que, desgraciadament, per la seva edat avançada i per les xacres inherents, no podria tal vegada desempenyar les classes amb la regularitat i entusiasme amb què ho havia fet sempre durant uns trenta dos anys, acabades les vacances, en setembre de 1918 es proposava adreçar-se a l'Ajuntament, demanant-li que, per ésser-li violent renunciar en absolut a una vocació per a ell tan grata, li permetés, en cas de necessitat, nomenar un substitut de reconeguda aptitud legal, i que havia demostrat pràcticament condicions idònies, corrent la retribució a compte del seu peculí particular, i així hauria continuat desempenyant un càrrec que, si bé li ocasionà molts disgustos, li venien compensats moralment per la satisfacció de l'acompliment d'un deure que l'hàbit havia convertit en necessitat.

Gran fou la seva sorpresa en enterar-se, per la premsa local que el Claustre de Professors havia acordat proposar al Cabilde Municipal l'aplicació del Decret de jubilació per als dependents de l'Estat que, per tant, no tenia raó d'ésser en el personal retribuit pel Municipi, i la sorpresa augmentà en tenir coneixement que tot eren *maniobres* de la Direcció, que havia distribuït les assignatures, sense prèvia consulta al Claustre; aquest fou l'últim disgust que li ocasionà una obra de la que havia estat fundador, però ell no era intrigant i es resignà per a no provocar conflictes, portant el seu esperit altruista, a l'extrem de fer donació a l'Ajuntament del quantiós material científic que ell havia aportat a l'Escola, amb la condició expressa que mai l'Estat no s'en pogués incorporar.

Des de l'any 1918 en què va pendre aquestes resolucions, observant que les propies forces minvaven i s'anaven esgotant, presentí,

sens dubte, que s'acostava l'hora en què no podria continuar la seva obra capital, o sigui la Flora de Catalunya, i, fent un esforç, enlestí els treballs, preparant-se per al fatal trànsit, que no veia llunyà, de la manera que ho fan els creients, amb la deguda resignació cristiana.

Una paràlisi general anà progresivament immovilitzant els seus membres inferiors primer, els braços després, i per fi la paraula, restant-li tan sols, per a major turment, clara intel·ligència. Jo vaig visitar-lo quinze dies abans de morir, i només la seva atraient mirada i un lleuger somrís, foren la resposta a les meves carinyoses expressions d'afecte i suggestions de falagueres esperances. Morí el 19 de novembre per complicació d'un atac gripal que acabà amb el seu llarg martiri, suavitzat, sens dubte, per la tranquil·litat i gaudi, que ha de donar l'haver portat una vida de treballs pel bé dels altres i enaltiment de la pàtria i, demès, i en això tingué merescuda sort, la tendra cura de la seva muller, convertida, en els últims anys, en una veritable Germaneta de la Caritat.

JOSEP M.ª BOFILL.

Barcelona 8 febrer 1922.

EN RECUERDO DEL SABIO Y DEL AMIGO

Solicitan un trabajo de mi pluma para honrar la memoria de mi inolvidable amigo, el Dr. Cadevall. Agradezco en el alma la deferencia, pero, debo manifestar francamente, que no sirvo para el caso. Su atención me pone en un verdadero aprieto, porque negarme a los deseos del «Centre Excursionista» no me es posible.

Procuraré evitar siempre las recordaciones dolorosas, porque mi ánimo se nubla y mi cerebro se niega a la obediencia. Además: los traumatismos morales son malos consejeros, ya que al paciente no se le pueden exigir acentos suaves ni lamentaciones comedidas en su discurso.

De mis antiguas amistades científicas no me quedaban más que dos amigos: el uno era el Dr. Cadevall. Dedúzcase por esta observación si entre ese rosario de amistades que llevo por delante, pude haber permanecido insensible ante la noticia del fallecimiento del primero de mis amigos. Fué realmente para mi un amigo leal, serio, honra -

me pasaba. En España, sea lo que fuese, sea desidia o maliciosa ignorancia de nuestros precededores, carecemos de nutridas colecciones y de aceptables bibliotecas, y no tiene otro camino, el que al estudio de las Ciencias Naturales se aficiona, que procurarse los materiales de estudio individualmente, consumiendo las energías de nuestros mejores años en acumular plantas y libros, para llegar rendidos y con la cabeza blanca para poseer una respetable colección. Me rio yo de los que me motejan por ser forzosamente individualista.

El Dr. Cadevall carecia de tipos de comparación y se los proporcionaba recorriendo Cataluña y cuando su colección comenzaba a adquirir valor positivo, la enfermedad llegó traidoramente a impedirle el goce de su labor.

Recuerdo con deleite la excursión que hicimos por la Sierra del Cadí y mientras aliente, perdurará en mi memoria. Jamás olvidaré las horas felices pasadas en compañía del Dr. Cadevall y del compañero Dr. Sallent. ¿Como desaparecer de mi mente aquellas conversaciones tan cultas y elevadas en los ratos de descanso? ¿Como borrar de mi memoria aquella ascensión a los Llanos de Peguera, soltando desde la trona mular una disertación latina, que el buenísimo Dr. Sallent aguantaba a pata? ¿Aquellas delicadas atenciones pudiera la ingratitud o la envidia mia disolverlas ante el cadáver del amigo?..

Agradables son los compañeros, pero, la Providencia les libre de un camarada necio: pues, como exclama cierto amigo mío todos los días al levantarse, rogando a Dios con estas palabras: «Señor libradme de la compañía de un imbécil».

El amor a las Ciencias Naturales en el Dr. Cadevall fué sincero, noble, desinteresado: todos sus actos me lo demostraban continuamente; el descrédito ajeno no lo aprovechó de pedestal. No fué envidioso!

Su entusiasmo científico lo manifestó en Berga, cuando melancólicamente me decía: «Si tuviese diez años menos, opositaría a la Cátedra de Historia Natural, vacante en Barcelona». Entonces yo, inconsideradamente salí de mí acostumbrada tolerancia y tomé el escalpelo.

D. Juan: se exponía V. a que un sacamuelas se le pusiera enfrente y con su desaprensiva frescura le volviese loco. ¿Ignora V., por ventura, que el suplicio mayor a que puede condenarse al verdadero genio son las oposiciones? Para hombres como V., si el Estado se preocupase de estos negocios, debería crear un turno para los espe-

cialistas de notoria y probada suficiencia, que pudieran indicar las Reales Academias y Sociedades científicas, y dejar las oposiciones prehistóricas del día, para el personal anónimo. Porqué, créeme, amigo Cadevall: crudo es lo que voy a decirle a V., pero, es muy propia de un calífero esta sentencia: «Opositar es poner en manos de bandidos la fortuna de un individuo».

Dispénsame no sea más extenso: no puedo. El tiempo lo tenga medido; mi viaje a Marruecos me demanda todos los ratos que la profesión me deja libres. He nombrado a Marruecos para decirles que uno de las especias nuevas herborizadas ha de ser dedicada al Dr. Cadevall, a quien nunca pagaré como se merece su amistad sincera.

CARLOS PAU.

Segorbe 29 Enero 1922.

A LA MEMÒRIA DEL DR. CADEVALL (1)

Ens plau aportar la nostra nota al concert de les simpàtiques i justes lloances que s'aixequen de tot arreu a la memòria d'un gloriós veterà, qui, en el seu temps, fou un valent obrer al servei de la bella ciència que és, la botànica, perseverant, metòdic en la investigació, ple d'enginy i infatigable en el seu ensenyament la seva vulgarització, ja que ell és plavia d'ensenyar-la als més petits.

Relacions epistolars, algunes herboritzacions, realitzades junts, com també la comunicació de nombrosos materials, —tal com ell ho declara en la seva Flora de Catalunya,— ens uniren amb els lligams d'una estimació recíproca, des de que ens coneguérem.

El Dr. Cadevall era plè de deferències per a les persones i mostrava, potser massa reserva quan és tractava de les plantes. Ell tenia el culte de la tradició i la novetat no l'inspirava una plena confiança. Ell no estimava els canvis dintre la nomenclatura, que rescents congressos científics havien introduït en el món de bon nombre d'espècies. Les formes noves, tant mateix, no el trobaven enterament acollidor. I és necessari reconèixer que a l'edat que nosaltres l'hem conegut no es suporten fàcilment els retocs propis a dificultar el que un se sap bé. Nosaltres no direm que ell sigués enemic de les subdivisions de la espècie, tals les sota-espècies, les races, les varietats, en fi de tot

(1) Traduït del francès per S. O.

el que es pugui nomenar els micromorphes (petites espècies) però que la seva obra sintètica, i per consegüent les notes preses en rapport, no les comportava. I sens cap dubte que el seu bon judici li havia indicat el camí a seguir, que el va fer, escrupulosament. I que hauria passat, en efecte, si ell s'hagués apartat del pla de la seva flora, que és absolutament aquell de la Flora il·lustrada de França i de les comarques frontereres, de nostre amic H. Costa? Si ell n'hagués apartat, la seva obra manuscrita, acabada, segons el testimoni de qui bé ho sap per haver-la traduïda del castellà al català, hauria quedat suspesa, mentres que ara és ben acabada. El que no va pas depressa, aïl per malhaurança de tots aquests que la coneixen, és la seva publicació, que s'està allargant. Passarà com amb la Sagrada Família que cap vivent veurà acabada? Esperem que la il·lustre corporació que n'ha patrocinat i encoratjat la redacció, seguirà sens defallir la seva publicació.

El Dr. Cadevall havia sentit créixer en ell l'amor a la botànica verdadera, no a la botànica llibresca, sinó a aquesta que s'aprèn en el camp, a l'escola de l'autor del Catàleg de la Flora de Catalunya, el qual suplement va sortir en 1877. I sens dubte que en aquest temps, ell ja havia comprès que en Catàleg no bastava pas, ja que un Catàleg, després de tot, no és res més que un inventari. Reconeixem, per tant, que un seriós inventari acompanyat de les plantes que hi són senyalades conté els elements suficients per la redacció de la flora. És aquesta flora de Catalunya que ell somniava, de la qual en recollia des de llarc temps els materials, que deixa encara que no impresa, al menys, redactada a la seva volguda Catalunya, a tots els aimants de la botànica catalana.

Nosaltres no tenim pas de parlar de les nombroses herboritzacions empreses cada any durant les grans vacances. Ell n'ha donat la relació en moltes memòries de la «Real Academia de Ciencias y Artes» de Barcelona. Més en direm algunes paraules de les que ens ha sigut donat de realitzar en sa amable companyia. L'un i l'altre estàvem ocupats per la classe des d'octubre a juliol, nou mesos sencers, amb rars dies lliures, intercalats poc sovint, com oasi en el desert.

La botànica era doncs, en la vida, jo justament diria l'esplai a costat del deure. I ha sigut una alegria que aquest esplai hagi esdevingut per ell un títol de glòria i pels seus conciutadants una noble herència.

Així doncs, nosaltres havíem projectat una vegada, —jo no em recordo de l'any, però era a últims de setembre després del 1909,— havíem projectat visitar Càn Tunis per a buscar-hi una espècie rara, encara no senyalada, que jo hi havia descober feia poc.

ECHINOPSIS REUTERIANUS

Nosaltres no anàvem pas cadascú pel seu cantó, com es fa molt sovint; molt al contrari, caminàvem un al costat de l'altre, nomenant al vol tot el que merexia d'ésser senyalat. Trobàrem l'espècie que anàvem a veure i moltes d'altres coses, com passa ordinàriament a qualsevol que sàpiga observar i poseixi el do no prodigat de saber distingir. El *clou* d'aquesta sortida sigué la descoberta d'un híbrid nou dintre del gènere *Xanthium*, abundant en la plana del Llobregat i molt més en el llit del Besós.

El batejarem de moment

XANTHIUM SALLENTII

donant-li per padrí nostre company d'herborització el Dr. D. Angel Sallent de Terrassa. Després havem trobat altres formes remarcables d'aquest grup oblidat. El seu nom indica clarament a qui les havem dedicades:

XANTHIUM	HISPANICUM
»	CATALANICUM
»	ALMERÆ
»	FAURÆ
»	WIDDERI

després de l'excursió fou precis acompanyar-lo al Mundial Palace per a dinar. No siguérem pas nosaltres qui férem les despeses.

Una altra vegada, li acompanyàrem un amic qui havia recorregut a grans trets el domini de la flora catalana en la regió dels Pirineus, l'intrèpit Abat J. Soulié.

Després d'un esmorzar substanciós admirablement improvisat per la Sra. Cadevall, ell demanà una tartana que ens portà al peu de St. Llorenç del Munt, que pujàrem com a botanistes, herboritzant i observant, contemplant suspès en els cingles calcaris el rar

SAXIFRAGA CATALAUNICA

de Montserrat. Dinàrem a l'Ermita que hi ha dalt de tot i baixàrem herboritzant sempre.

En fi, com que és precís limitar-se, nosaltres li fèrem visitar en vàries sortides, els llocs més interessants de nostre pintoresc i ric Tibidabo. Sol o en companyia de nostre grup d'estudiants botanòfils, hi hem fet troballes sorprenents, senyalades en mantes revistes. Serà suficient senyalar-ne algunes:

VAILLANTA HIOPIDA
 MEDICAGO DISCIFORMIS
 DURIENA HISPANICA
 ASPERULA LÆVIGATA
 CISTUS LADANIFERUS
 LAVANDULA CADEVALLII
 etz., etz.

En una d'aquestes sortides descobrirem un híbrid nou nascut del creuament del *Cistus Ladaniferus* (estepa del ladano) amb el *Cistus Salvii Folius* (estepa borrera). Ens proposàrem donar-li per padrí l'Excm. Sr. Marquès de Camps de la Reial Acadèmia de Barcelona i el nomenàrem *Citus Campsii*.

I aquí fem punt a nostres propis records d'herboritzacions, molt abreujats com es compendrà. Més amb això es pot veure l'activitat de l'home i els bons resultats d'algunes de les seves sortides.

L'obra principal del Dr. Cadevall és sens dubte, la Flora il·lustrada del catàleg publicat en col·laboració amb el Dr. Sallent, en la que es troba tot el que ha estat observat de notable a Catalunya dintre el domini de les espècies que s'ha convingut en nomenar linneenes. Tal com hem dit més amunt, les espècies que es nomenen ordinàriament de segon o tercer ordre, bon nombre d'híbrids, no hi figuren pas. La raó d'aquesta absència, nosaltres l'havem senyalada, és que aquestes formes, de caràcter més crític, no s'avenen amb el pla general de l'obra, És necessari reconèixer encara que aquestes formes difícils de precisar no existeixen més que en alguns grups reconeguts com veraderament crítics, quan ells no són pas inextricables. Esperem que alguns bons agrupaments, veraders, no imaginaris, però reposant sobre de bones observacions i de caràcters ben escollits, seràn fets algun dia. — «No se tomó Zamora en una hora»—.

Vàries formes notables barcelonines, o quan menys catalanes, han estat dedicades al Dr. Cadevall:

HIBRACIUM CADEVALLII, Pau
 DIANTHUS CADEVALLII, Sennen
 CALAMINTHA CADEVALLI »
 CENTRAUTHUS CADEVALLI »
 LAVANDULA CADEVALLI »
 SAXIFRAGA CADEVALLII, Luizet i Solié.
 etz., etz.

Ell mateix ha dedicat als seus amics algunes novetats i descobertes:

GEUM PAUII
 CALAMINTHA SENNENII
 etz., etz.

Més entusiasmats per la riquesa del tema com la minça barqueta per una corrent ràpida que no condueix pas als abims, oblidem les paraules del principi «juntar al concert... una nota»; clavar una olorosa violeta a la rica corona; posar un gra d'ascens en l'encenser fumant i embaumat. I acabem declarant que és el record o, sens dubte millor, la perllongació de la sincera amistat que uní els nostres anys actius en el domini de la bella ciència, que ha guiat la nostra pluma, que anima el nostre cor. Es sense restricció que lloem la perfecta dignitat científica, alçant-se per damunt de tot baix sentiment d'amor propi i de vana glòria. Demés els rics són dispensats de cobdiciar el bé dels altres, el seu propi honor els és suficient, no són temptats de despullar als altres.

La memòria del Dr. Cadevall resta beneïda entre els seus. Ella viurà a través de les generacions a les quals ell ha ensenyat d'exemple i de paraula l'honestetat i la ciència; ella no morirà en els anals de la botànica catalana on el seu nom hi és escrit profundament.

Nosaltres no havem fet més que dibuixar pobrement alguns episodis, aixecar la valor de l'obra, exaltar la dignitat, el mèrit de l'home i del savi, més això ha sigut la inspiració del record fidel i afectuós.

La seva esposa endolada, els seus amics entristits, la reconeixença dels seus conciutadans, voldran perdonar les nostres deficiències, i no veure més que l'homenatge tributat per l'amistat fidel, i piadosament juntat al homenatge universal de tots els que l'han conegut, de tots els que l'han apreciat.

GERMÀ SENNÉN DE LES
 E. DE S. J. B. DE LA S.

La Bonanova el 25 gener de 1922.

ÍNTIMA

En mon diari íntim de viatge trobo la següent nota:

«Maria-Laach (Alemania) 27 novembre de 1921.—Ha arribat casualment a més mans el número del dia 23 novembre de la *Veü de Catalunya*, per a el qual m'assabento de la mort del meu caríssim mestre i il·lustre botànic Dr. Joan Cadevall i Diars. (A. C. S.). He tingut un verdader sentiment, perquè fou per a mí sempre un bon mestre i carinyós amic».—L'endemà rebí carta del seu nebot En Josep Cadevall, que'm fou remesa de Montserrat, on fou dirigida, participant-me la mort del seu oncle i l'hora de l'enterro; i uns quants dies més tard el bon amic i també deixeble del finat N'Emili Pascual del Bruch m'anunciava tan trista nova amb les següents paraules: «Tinc de donar-vos una mala nova, i és, que ha mort el Dr. Cadevall (al Cel sia), nostre comú mestre, gran botànic, bon home i millor catòlic. Són enterro ha sigut una vera manifestació de dol de tot Terrassa, i més de sos deixebles. Encomanem-lo a Déu».

Jo havia visitat a l'eminent botànic avans de sortir de nostra terra per a terres estrangeres, trobant-lo postrat al llit per la greu malaltia, que acabà pocs dies després amb una vida tant preciosa per Catalunya: i el bon home, com l'anomena l'amic Pascual, em va rebre plorant d'emoció al veure el carinyo amb què el visitava, si bé l'últim dels seus deixebles, no el menys entusiasta de sa gran obra científica, honra de nostra Pàtria catalana. I el 26 de novembre, precisament la vigília de rebre la trista nova de la seva defunció, li enviava un coral i entusiasta saludo desde Maria-Laach, explicant-li la magnificència de la vegetació renana i lacense, que ja no va llegir el plorat mestre.

El deure de deixeble predilecte i de amic em forcen amb amorosa violència a dedicar al Mestre dels botànics catalans de la present generació, el carinyós record que li ofreno des d'aquestes pàgines, invitat per la Direcció de «Arxiu del Centre Excursionista de Terrassa»; obligant-me ademés a dedicar-li aquestes ratlles l'amor que'l Dr. Cadevall sentia per Montserrat i sa Flora.

Efectivament si a Víctor Balaguer se l'anomenà el Troxador de Montserrat, amb més motiu se pot anomenar al Dr. Cadevall el Botànic de Montserrat, i d'aquest títol crec que ell en rebría gaubança i en

sentiria noble orgull, perquè realment aimava Montserrat, admirava sa Flora i a ella dedicà bona part dels seus estudis. Per la muntanya santa dels catalans, herboritzà mantes vegades, i el seu intent, com me manifestà en diferents ocasions, era fer la Flora Montserratina.

En la Flora del Vallès, publicada en 1897 pel Dr. Cadevall, s'hi compten un centenar de plantes de Montserrat, totes elles interessants i més o menys rares per a la Flora de Catalunya; i en diversos treballs botànics dels molts que ens ha llegat, s'anomenen diferents plantes del Montserrat i se'n descriuen espècies noves per a la ciència, trobades en la dita muntanya; tals com el *Juniperus Mariana* Cad. «Notas fitogràficas». Memoria de la R. A. de C. y A. de Barcelona. Agosto 1905. Vol. V, n.º 12, p. 184; *Euphrasia Marcei* Cad. «Notas fitogeogràficas críticas». Memoria de la R. A. de C. y A. de Barcelona. Abril 1909, Vol. VII, n.º 14, pag. 540); *Ophrys montserratensis* Cad. (Butlletí de l'Inst. C. de H. N. any 1904, pàg. 60) i moltes altres, especialment del gènere *Hieracium*, que seria interminable, si volia citar-les totes.

L'amor a la Flora montserratina el palesà, no sols enriquint amb ses troballes i treballs la Flora d'aquesta muntanya, sinó expurgant d'ella mantes plantes, que diversos autors, erroniament, havien citat de Montserrat, en són treball «Plantas citadas en Montserrat de existencia dudosa», (Memoria publicada en el Boletín de la Sociedad Aragonesa de Ciencias Naturales, 1904).

Però, jo tinc per a mí, que on més demostrà el seu amor a la Flora montserratina, és en la predilecció amb què sempre em distingí com a deixeble, no pels meus avenços, puix certament tots els seus deixebles han sigut més aprofitats, sinó perquè a l'empendre jo l'estudi especial de la Flora montserratina, que era la seva predilecta, li va semblar que en l'últim dels seus deixebles realitzaria el seu somni daurat, ja que els aixacs de l'edat per una part, i la molta feina que li portava l'Escola Industrial de Terrassa per altra, no li permetien portar-la a cap. Ell m'acompanyà en mantes excursions per Montserrat, demostrant-me pràcticament les moltes lliçons i ensenyances que em donà en més de cent cartes que conservo com a sagrat record, en les que, amb paciència de mestre, m'inicia en la ciència de les flors, em guia pel món de les plantes, m'alenta en els meus desmais de principiant i em diu lo que aima a Montserrat.

En carta 4 febrer 1903, contestant a una de meva en que li par-

ticipava l'intent que tenia d'estudiar la Flora montserratina, em diu: «He llegit amb verdadera satisfacció sa carta del dia 2 y dech felicitar-lo pel important treball comensat, segur de que'l veurán amb gran satisfacció quants sentin amor per la Ciencia y per nostra mai prou estimada terra Catalana». «Montserrat ha sigut visitat per tots els botánichs. Jo mateix hi he descobert importants novetats; més considero que resta molt per descobrir..... A la próxima Primavera, si a Deu plau, penso fer una excursió a n'aquesta hermosa montanya, per la qual, com a cristià, catalá y botánich he tingut sempre especial afecte..... Entre tant procuri V. recollir y colleccionar moltes plantes..... No s'apuri per la classificació, porque aixó'ns serà cosa fàcil..... pot disposar de mi pera qualsevol dupte o dificultat que se li presenti». En cartes successives dates de 10 i 27 febrer, 22 març, 2 i 14 abril, 5, 22 i 30 maig, 1 i 27 juny, 3 i 12 juliol, exercint l'ofici de mestre, m'anima a recollir forces plantes, me dona instruccions per a recollir-les, me classifica les que li envio i em fa notar les més importants. En carta 19 octubre 1903, ens diu: «Es precis fer la Flora de Montserrat. Com a catalans y com a devots de la Verge tenim obligació de fer-ho».

Per aquest temps sa estimada esposa Na Teresa Juncosa es posà greument malalta, i no obstant la pena i trastorn que això li causava, el bon mestre no s'oblidava de la tasca que s'havia imposat, i en carta 2 desembre, després de notificar-me la millora que havia experimentat en sa dolència la seva esposa, em deia: «En mitj de les meves tribulacions no m'he olvidat de les plantes, m'ha semblat qu'aixó era un petit obsequi qu'en tant afflictives circumstancies podia oferir a la Mare de Deu». I en 2 gener 1904 afegia: «Contestant a la seva pregunta sols puch dir-li que, fidel devot de la Verge de Montserrat, ahont m'acompanyá desde petit la meva bona mare, li oferí la meva afecció predilecta del meu cor, l'amor a les plantes, creyent qu'Ella escoltá ma súplica en aquells moments de tribulació y angunia.— Consequent amb el meu propòsit d'ajudar a V. en tant meritoria tasca, he comensat un treball de selecció pera excloure de la Flora montserratina una multitut de especies citades per alguns autors y que probablement no han sigut mai en aqueixa montanya, y pera inclouri algunes d'algunes d'altres no referides a Montserrat y que deuen ser-hi».

Crec que amb l'apuntat n'hi ha prou per a demostrar l'objecte que m'he proposat a l'escriure aquestes ratlles, això és, l'amor i la pre-

dilecció del plorat Mestre per la Flora montserratina.

Llargues planes hauria d'escriure si tractés de fer la semblança científica del Dr. Cadevall, puix són moltes les obres pedagògiques, didàctiques i científiques que ens ha llegat, totes elles de gran mèrit i escrites amb la precisió científica que tant el caracteritzava; així com són innumbrables les plantes noves que va descobrir en ses múltiples excursions per Catalunya, i les que els altres botànics nacionals i estrangers li han dedicat, honorant i perpetuant d'aquest modo el nom del il·lustre Botànic: però aquest treball el deixo per a ploma més científica i més ben trempada que la meua; que moltes n'hi ha entre la pleta nombrosa dels seus deixebles. Jo sols vull rememorar de pas la magna Obra del Dr. Cadevall «Flora de Catalunya» començada a publicar per l'Institut d'Estudis Catalans, interrompuda per les conseqüències de la desastrosa guerra mundial que feu sentir sos estralls per tot arreu i en tots els ordres socials: obra sens cap dubte la millor que s'ha publicat en la Península Ibèrica, i en la qual el Dr. Cadevall hi treballà fins a l'últim moment, tenint la satisfacció de terminar-la quan ja el primer atac d'apoplegia havia colpit aquella naturalesa robusta. De l'insigne Botànic se pot dir, amb tota veritat, que ha mort flairant l'aroma de les plantes.

ADEODAT F. MARCET O. S. B.

Montserrat, març de 1922.

A LA BONA MEMÒRIA D'EN JOAN CADEVALL, L' AUTOR DE LA «FLORA DEL VALLÈS»

Cap més regió d'Espanya té una tan bella florida de flores comarcals com Catalunya. Sembla que solament aquí hem sentit la realitat de la comarca, i ens hem preocupat del seu estudi. Podrà una delimitació ésser mal fixada o defectuosa en voler incloure una comarca ben caracteritzada, però aquesta és un fet tan viu, generalment, i tan real, que són coneixement perdura a pesar de tot. I la coneixença de la comarca, ha suggerit als botànics catalans l'estudi de la seva flora.

En Costa fou, i notem de passada que sempre ens hem de referir a ell quan parlem d'iniciacions botàniques a Catalunya, qui sentint-les fonament, les nostres comarques, les defensà ple de coratge en sa

flora catalana i tractà de delimitar-les i carecteritzar-les. I fou tot seguit que els seus deixebles posaren mà a la feina per a enriquir amb detalls minuciosos les flores comarcals, que així en un ideal encara llunyà, haurien de donar-nos els materials, agrupats orgànicament, de la flora catalana. De primer En Masferrer amb sos *Records botànics de Vich*; després En Vayreda, amb el pom de flors de la Vall de Núria; després En Cadevall, amb la *Flora del Vallès* (1897). I encara posteriors, se guiren els estudis botànics del Pla de Bages, La Cellera, Vall d'Aran, Bages, Andorra...

* * *

Heus-aquí com parla En Cadevall de la vegetació del Vallès, traduït el troç següent de la seva *Flora* (1) i beneïdes les paraules que mouen crítica, perquè són les que valen:

«Les condicions físiques de tota regió geogràfica es manifesten clarament en sa vegetació espontània, a la qual donen caràcter propi. D'aquest fet n'esdevé la conveniència de parlar, mal sigui sinó lleugerament, de les plantes que espontàniament viuen a la comarca del Vallès, per a confirmar tot el que hem consignat de sa fisiografia. Hom comprèn fàcilment que la diversitat de condicions climàtiques del Vallès des de Papiol i Montcada, que reposen prop de la mateixa costa, fins als cims de St. Llorenç de Munt i del Montseny, que són com la vanguardia del gegant pireneic, ha de transcendir forçosament a la seva flora, per a estendre de manera considerable els límits de l'escala fitogràfica.

»No és doncs d'estranyar que, llevat d'algunes plantes que sols poden viure en els ardents sorrals de la platja, s'endinsin més o menys en el pla moltes espècies litorals, ni ens ha de sorprendre tampoc la presència de plantes pirenenques o alpines en el cim de les muntanyes susdites.

»La vegetació, però, ofereix en són conjunt aspectes característics que la distingeixen perfectament de la de les comarques immediates. Prescindint de certes diferències que en tractar dels límits hem consignat, l'apreciació de les quals pertoca exclusivament al botànic, n'hi ha d'altres que un hom mitjanament entès descobreix al primer cop de vista.

(1) *Flora del Vallès*, Barcelona 1897, «(Memorias de la Real Academia de Ciencias)» p. 30 i següents.

»Col·locat l'observador a la Conreria, per exemple, de manera que pugui abastar amb sa mirada ambdues faldes, nota tot seguit el marcat contrast entre el to cendrós dels erms de banda enllà de la serra, coberts de l'*Anthyllis cytisoides*, la Botja blanca, i el verd de prada dels boscos d'ençà, poblats de Brucs, Arbossos i Ginestes.

»L'abundància d'Estepes i Gatoses en la vessant meridional, i la de Boixos i Argelagues, segons els llocs, en la septentrional, marca en la serralada interior diferències semblants.

»A les faldes i costats de varies serralades i en qualques indrets del pla, formen boscos extensos el Pi blanc i el Pi pinyoner. L'increment, però, que en aquesta comarca ha alcançat el conreu de la vinya, per causa de l'invasió filoxèrica que sofrí la república veïna, ha estat causa de precipitades plantacions de molts boscos, avui substituïts per vinyes menaçades. A la regió montana hi predominen altres dues espècies designades en el país amb els noms de Pinassa i Pimeli, i hom troba en tots els boscos el Roure i l'Alzina, que deixa són lloc a l'Alzina surera en els confins de la província de Girona, on per altra banda, no hi ha més que el Pi pinyoner. Solament en els llocs més enlairats de la serralada interior viuen els Eurons, i cap a les crestes del Montseny hi prosperen els Avets i els Faigs, Les Pollancre, Albers Salzers, Olms, i Verns, formen frondoses vernedes a les riberes del pla. Entre els arbustos predominen el Boix, els Brucs, l'Arbós, Aladern, Marfull, Espinal, Eura i Coronil·la, en els llocs ombrívols, i les Gatoses, Argelagues, Romaní, Timons, Espigol, Caps d'Ase, Ginesta i Estepes a les terres àrides.

»Hom troba, finalment, disseminades amb tanta profusió les espècies herbàcies, que, si en qualques punts formen exuberants herbeis, per totes bandes donen lloc a una rica flora, puix segons nostres propies investigacions, anys ha començades, sobrepassa bona cosa de mil espècies la flora fanerogàmica del Vallès».

Observacions justes d'En Cadevall aquestes referents a la flora del Vallès. Caracterització clara d'una comarca intermèdia, posada entre la faixa litoral i la Catalunya Central on la vegetació mediterrània s'és ja empobrida visiblement. Nosaltres hem tractat suara un punt de delimitació fitogeogràfica, ço que pertoca a les Garrigues litorals ponentines. Per a caracteritzar-les i delimitar-les hem triat una espècie: el Margalló, *Chamaerops humilis*. I aquesta faixa litoral on viu el Margalló, queda tancada pels arenys marítims, d'una banda, i cessa cap

a l'interior a uns quinze quilòmetres de la costa com a terme mig. Aleshores la Garriga litoral queda substituïda per la Garriga mitja, caracteritzada i delimitada per una altra espècie: l'Estepa blanca, *Cistus albidus*. Doncs ço que exposa En Cadevall, pot ésser resumit, així, dient que els Boscós i Garrigues del Vallès pertanyen a la zona de la Garriga mitja, on hi viu el *Cistus albidus*. Després de vinticin anys, nosaltres gosariem servir-nos del mateix tipu específic per a caracteritzar el Vallès, l'Estepa blanca que veiem per tot, a les Pinedes, Alziners i Garrigues d'aquesta Comarca. I les boscuries denses i ombrívols, on hi creix el seguit d'arbustos que En Cadevall enumera, no són sinó la conseqüència d'un règimen de pluges i d'un terreny favorables a l'exaltació de la vegetació mediterrània que hom veu tan sovint al Vallès, vegetació també intermèdia, posada entre la occidental, on les garrigues són típiques, i la de llevant de Catalunya, on tenim el *maquis*. El Vallès en general, és així de ponderat, dins de la tònica mitja de la baixa Catalunya, que és en tot equilibrat i harmònic. Ocupa una posició intermèdia per ses pluges, per sa temperatura i pels caràcters del sol. Factors aquests tres essencials en la distribució de les plantes i en la de les formes de vegetació. I en el Vallès, doncs, a factors climàtics i edàfics mitjos, correspon la vegetació amb són caràcter equidistant d'uns extrems que ja no són propis d'aquesta comarca. Al marge d'aquest caràcter del món vegetal del Vallès, solament el Montseny, com diu en Cadevall, discrepa. I és que el Montseny, gaire bé isolat en mig de la baixa Catalunya, és ja prou considerable per sí mateix per a donar relleu a sa pròpia personalitat. I les tres comarques que descansen a sos peus, la Plana de Vich, La Selva, i el Vallès, van perdent sos caràcters propis a mida que se enfilen faldes amunt de la muntanya, la primera i darrera més fortament que la de La Selva, que per la semblança del terreny i per l'abundor d'aigua, no té sinó el factor temperatura prou important per a acusar diferències de flora.

*
* *

Amb la *Flora del Vallès* inicià En Cadevall els seus estudis botànics sobre Catalunya. Fou un primer treball, dedicat a la seva comarca adoptiva. A 1860 arriben les plantes enumerades en la dita *Flora*; 1406 del Vallès inclús les conreades, i 456 d'altres comarques. Com a preliminar, doncs, de la seva labor de conjunt, nacional, podriem dir-

ne, estudià i publicà la flora d'una comarca, la *Flora del Vallès*. Ara darrerament, fou tal el relleu d'En Cadevall en aquest sentit, que quedà anul·lat com a professor, per a què el record de l'home d'aula solament el guardessin els seus conciutadans i els seus deixebles de classe. Fins que En Cadevall es sentí nacional, no fou superior. La *Flora del Vallès* és el treball d'un catedràtic jove que analitza encara amb la por del poc versat. És la labor, de totes maneres subalterna, d'un home dedicat de ple a altres tasques, les del professorat.

En Cadevall fou en sos darrers temps de salut el primer, i gosàriem dir l'únic botànic català. Era el cap, i era el guiatge. Era qui ordenava els materials i encoratjava els col·laboradors. Era el propulsor dels estudis generals, sobre la flora catalana, que havia començat pagant-li el tribut de l'estudi analític de la *Flora del Vallès*.

P. FONT QUER.

Dedicatòria d'una espècie entomològica al botànic català
DR. JOAN CADEVALL I DIARS

Perlodes Cadevalli sp. nov (*Plecoptera, Perlodidæ*)

Caput inferne ochraceo-fuscum, superne ochraceo-aurantiacum; vertice fusco, macula grandi media subtriangulari aurantiaca inter ocellos; clypeo antrorsum fuscescente; oculis fuscis; ocellis posterioribus minus inter se quam ab oculis distantibus, magis quam ab ocello anteriore; palpis fuscis, maxillarium articulis duobus ultimis fulvis, fulvo pilosis; antennis fuscis, articulis in tertio basali la tioribus quam longioribus, reliquis parum elongatis.

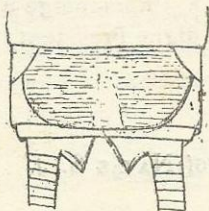

FIGURA I

Perlodes Cadevalli Nav.
 Extrem del abdomen vist
 per dessota.

Thorax inferne fuscus, nitidus; meso-et metanotum picea, nitida. Pronotum multo latius quam longius, marginibus subrectis, subparallelis; disco rugoso, fusco, fascia media longitudinali aurantiaca.

Abdomen inferne ochraceo-fuscum, superne fuscum, ultimis tergitis ad latera ochraceis; lamina subgenitali (fig. 1) lata, ochracea, transverse rugulosa, margine posteriore subrecto, marginem IX sterniti attingente vel leviter su-

perante, breviter pilosa; urodiis primis articulis transversis, ceteris sensim elongatis, fuscis, singulis basim versus ochraceis.

Pedes fuscis, fulvo pilosi, tibiis posterioribus superne fulvescentibus.

Alx hyalinx, membrana levissime fusciscentis tincta; reticulatione fusca, forti, costa a basi usque ad subcostæ apicem, subcosta in medio basali fusca; reticulatione radiali ultra anastomosim parum irregulari; sectore radii fere 3 ramis ultra anastomosim.

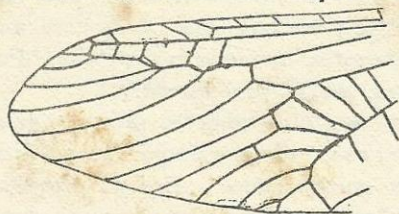

FIGURA 2

Perlodes Cadevallii Nav.
Extrem de l'ala anterior.

Ala anterior (fig. 2) venula costali prima fulva, ceteris fuscis; una venula apicali, fere 5-8 venulis pro-cubitalibus, 7 cubitalibus.

Ala posterior reticulatione pallidior; fere 5 venulis cubitalibus; vena axillari 3 tribus ramis.

Long. corp. 17 mm.

— al. ant. 22 »

— post. 20'4 »

Pàtria. Catalunya: Núria (Girona), Agost de 1921.

Un exemplar a ma col·lecció capturat per En Josep M.ª Mas de Xaxars. Havent ja dedicat una espècie de Plecòpters a l'entomòlec descobridor d'aquesta, tinc un gran plaer, en dedicar-la al benivolgut amic i col·lega, al gran botànic català Dr. Joan Cadevall, perdut suara per a la Ciència. M'associaré ensems a l'homenatge que el Centre Excursionista de Terrassa ofrena al plorat savi de Catalunya.

Accepti també el Centre Excursionista de Terrassa aquest petit treball com una col·laboració de la «Sociedad Ibérica de Ciencias Naturales», desitjosa de pendre part en ma persona a l'homenatge a què fou invitada, ja que el botànic terrassenc fou són digne President l'any 1916 i són il·lustre membre des del 1903.

Saragossa 22 de gener de 1922.

LLONGÍ NAVÁS S. J.

DIDACTICA DE CADEVALL

Quan nostre autor va consagrar tot el seu estudi a la Botànica posseïa un ple coneixement de les ciències físiques i matemàtiques, totes elles germanes i que en tant grau havien de servir-li en les investigacions fitològiques successives.

Si gran i delicada era la crítica que posava en l'examen de les espècies, no era menys rica la determinació de les mateixes portat i ajudat d'aquella base solidíssima, rigorosament científica.

En tots els treballs de nostre autor llueix aquesta felicitat i ferma aplicació. Una de les seves característiques qualitats és la *precisió* i *concisió* en tots ells: *esto brevis*, fins i tot sacrificant algunes vegades altres qualitats, l'amenitat per exemple; la qual, emperò no li manca mai del tot, sinó que guarda bona memòria de moltes dites clàssiques que sabia aplicar ben oportunament.

La qualitat precípua que li retreiem ens recorda sempre i agradablement aquella precisió crítica i aguda —epigramàtica quasi— de l'il·lustre farmacòleg Fruitós Plans i Pujol, glòria insigne de la facultat de Barcelona: nobles adalils d'una exactitud i propietat en definicions i descripcions, que produeixen obres dignes d'ésser reproduïdes i estudiades. Si un dels millors entreteniments, com s'ha dit molt bé és un bon llibre, no pot pas l'iniciat o especialitzat en la ciència de les plantes, excusar-se de tenir aquesta classe d'obres: *textum dicendi*.

L'any 1908 escrivia i llegia aquella memòria del primer Congrés de Naturalistes espanyols, «Necesidad de una rigurosa precisión en les descripciones fitográficas», dolent-se com altres autors (1) de les freqüents i llastimoses errades en aquestes matèries. Aquesta era la seva obra: *opus et labor*: la monografia morfològica, companya d'aquella altra on estudia les *inflorescències* (1900) i corona quasi poèticament amb els *colors i aromes florals*.

---

(1) Eugeni Fournier és autor de la *Reforme de la Nomenclature botanique* (apud Roland, *Flore pop.*)

Salvant, com és natural, alguna manera peculiar de veure i comentar determinats fenòmens, que segurament no mereixerien una aprovació unànime, són aqueixes, fines observacions sàviament presentades.

Nosaltres considerem la major part de les definicions errònies o inexactituds *textuals* de moltes de les obres descriptives, com concessions fetes a un llenguatge vulgar, semàntic, ben difícil d'extirpar i d'extingir del tot; reminiscències que donen varietat i certa amenitat a un vocabulari pintoresc i bigarrat.

La baia, fruit comú i popular, en el camp botànic; el nitre cúbic i milers d'altres noms així, són curiosos exemples del que diem i expossem.

Per altra part, no es dolgui massa el lector benèvol il·lustrat: amb la munió de sinònims i noms propis que pul·lulen arreu *miserandum!*, malgrat del precepte *linnaè*, aviat quedaran ofegades aquestes doloroses contravencions científiques.

ANGEL SALLENT.

Terrassa, 18 març de 1922.

HONORANT AL MESTRE

He de dedicar unes ratlles, com a President del C. E. de T., honorant la memòria del gran Mestre en excursionisme científic, en l'homenatge que en el present número li rendim, i aprofito fer-ho a l'eximi Professor, com un de sos deixebles, a qui comunicà l'amor a l'estudi de la Naturalesa.

Diferentes vegades m'havia honorat recordant públicament això darrer; i he pogut testimoniar que s'honoren en semblant recordança altres que laboren en diversos camps de les ciències naturals, quins reberen sa inspiració en les lliçons del gran naturalista. Com, sens dubte, ne serven agradosa memòria tots els qui cursaren en ses classes.

S'ha considerat al Dr. Cadevall com a gran pedagog, i amb apreciació simplista ho adverem els innumbrables que fórem deixebles

seus en els molts anys que portà de professorat. La claredat i amenitat de ses explicacions, el domini que demostrava en les matèries, les relacions entre diferents punts tractats que constantment presentava i la manera com se dirigia a l'alumne, feien que a tots interessessin les assignatures que professava i que els menys estudiosos ne sortissin quelcom imposats. En ses aules, l'estudi de la *Física* suggestionava i en el de la *Història Natural* se sentia el seu amor de naturalista. Les freqüents sortides al camp i a la muntanya que feia amb els alumnes, (veritable iniciació d'excursionisme) per a observar i recollir completaven l'afició, i érem alguns els qui coleccionàvem.

De mi, he de dir, que tot estudiant amb ell, vaig llençar-me de ple a herboritzar, havent format un herbari d'un milenar d'espècies dels voltants de Terrassa i de Barcelona, fins que després del curs següent, vaig iniciar les meves investigacions de Geologia, considerant que la *gea* dels voltants de Terrassa estava per esbrinar i que la *flora* estava ja estudiada pel Dr. Cadevall.

Jo recordo que un dematí (d'abril de 1889), com de costum al acabar la classe d'*Història Natural*, amb l'Alfons Freixa, el meu company de sortides i col·laborador, li presentàrem les plantes que havíem recollit la tarda abans i classificat, i una d'elles, un petit crespinell, que havíem recollit en el marge de la riera de les Arenes, entre el F. C. i el camí de càn Motllor, li semblà mal classificat, però, li cridà l'atenció i s'el quedà; a la tarda a l'entrar a *Física i Química*, proclamà, *coram doctibus*, que estava bé la classificació, sent una espècie nova per ell: era el *Sedum coespitosum* D. C., que no havia citada a Catalunya altre botànic que en Salvador, feia més d'un segle. El Dr. Cadevall en sa *Flora del Vallès*, al citar aquesta planta com a rara, m'anomena a mí, com a nou descobridor d'ella; i jo li expresso aquí el meu agraïment. Fèrem una sortida, la classe d'*Història Natural*, per a anar a observar el lloc on vegetava aquesta menuda planta, que era un rotlló de pocs pams, en el que quedà extingida alguns anys després, no havent-la observada en lloc més el Dr. Cadevall, segons m'havia comunicat.

Més tard, havent jo ja investigat sobre la geologia d'aquests voltants, volgué algunes vegades sortir amb mi, per a que li fes veure i li expliqués algunes coses de nota i d'interés per a les seves lliçons. Recordo, entre altres una excursió a la formació lacustre amb lignits

de càn Cabassa i altre al Mimó, S. Salvador, el Cairat i la Puda amb els alumnes.

No cal remarcar, com cau dintre el camp de l'excursionisme el treball del Dr. Cadevall, com a botànic herboritzador. I ens ses excursions, amb el seu esperit finament observador i sa gran cultura, extenia la seva atenció a altres camps que al de la botànica que era l'objectiu. N'és prova la seva *Geografia del Vallés*, que li fou premiada en un certamen de Granollers en 1886, i que publicà com a introducció de sa *Flora del Vallés*.

Però a més de l'excursionisme científic que ell practicava com a botànic, i del que podem dir que n'era professional, és de recordar que hi contribuí fomentant-lo i vulgaritzant-lo. En 1906 donà en el Centre Excursionista de Catalunya una sèrie de conferències sobre *Botànica popular*, que tingueren gran éxit i que despertà afició a les observacions i reculls fitològics en les excursions, i que motivà la publicació de la seva meritíssima obra *Botànica popular*, que el mèrit de constituir un tractat complet de Fitologia, a l'abast dels profans, uneix el d'haver recollit, depurat i en bona part creat, amb la cooperació del Dr. Sallent, un lèxic o vocabulari català tècnic adequat.

En el nostre Centre, hi figurà des del primer moment, com a soci, honorant-nos en la sessió inaugural amb un bell parlament; poc després, en 1911, ens donà quatre conferències de *Botànica* vulgaritzada i dirigí una excursió d'observacions fitològiques com a complement; ha col·laborat en el nostre *Arxiu d'estudis*; ha honorat amb sa presència diferents actes nostres de cultura, i encara que per sos mèrits en l'excursionisme i els seus favors envers el Centre el distingírem nomenant-lo *soci honorari*, volgué sempre contribuir a les nostres càrregues amb donatius especials.

Per això, quan postrat i absolutament invàlid, l'Ajuntament volgué honorar-lo recollint les firmes d'homenatge de les entitats i ciutadans de Terrassa, el Centre acordà també dedicar-li un número d'*Arxiu* que coincidís amb l'entrega de l'Album. Més, el retard en la confecció d'aquest ha fet que no li poguéssim retre en vida l'homenatge.

En saber-se la seva mort, la Directiva del Centre acordà que aquest assistís corporativament a l'enterrament, i noticiar la trista nova a les entitats germanes i altres culturals i fins oficials, de la capital i poblacions properes, havent correspost aquestes assistint a les exèquies. Li dedicàrem demés, una gran i magestuosa corona, que cobria

tota la testera del cotxe mortuori, que confeccionaren amb branques de *boix grévol* (*Ilex aquifolium*) que alguns ardots consocis anàren a tallar a les muntanyes de l'Obac, allà on el difunt tan havia herboritzat, com a lloc predilecte i on havia fet tantes observacions crítiques; i d'haver sigut a la primavera, l'hauríem completada amb pomellets de flors de la *Viola Cadevalli* Pau, de la *Polígala càlcarea* i d'altres de tons apropiats, d'aquells llocs i de les que ell n'havia fet la descoberta o especial observació.—S. L. T. Ll.

DOMÈNEC PALET I BARBA.

Terrassa, 28 març de 1922

FLORA DE CATALUNYA

del DR. JOAN CADEVALL I DIARS

amb la col·laboració del

DR. ANGEL SALLEN T I GOTÈS

PROLEG

L'estudi de les plantes sota l'aspecte medicinal i econòmic és tan antic com l'home, però el llur estudi des del punt de vista taxonòmic i geogràfic, amb objecte científic, és a tot arreu, i singularment al nostre país, relativament modern. I no és pas que els catalans s'hagin mostrat negligents en aquesta mena d'estudis, puix que a Catalunya i per catalans s'organitzà, el més important jardí botànic que fins a mitjans del segle XVIII hi hagué en tota Espanya (Colmesr., *La Botánica y los botánicos de la península hispanolusitana*, 159).

El primer botànic català que emprengué amb veritable profit aquesta tasca, fou Francesc Micó, nat a Vic en 1528, qui, després d'estudiar Medicina i Farmacia, recorregué ambdues Castelles i Extremadura i les principals muntanyes de nostre Principat, descobrint unes 30 espècies noves que, descrites i dibuixades per ell mateix, foren publicades a Lió per Dalechamp en 1587, en sa *História generalis plantarum*.

Les aficions de Micó sembla que foren heretades per la dinastia dels Salvadors, que al segle següent feren de Catalunya l'empori dels coneixements fitogràfics, essent el seu concurs sol·licitat pels primers botànics del món. Joan Salvador, nat a Calella en 1596, deixeble i col·laborador de Micó, portat de les seves aficions, dóna la volta a Espanya i manté relacions amb Barrelier i altres botànics contemporanis. El seu fill Jaume, el més eminent dels Salvadors, que naixé a Barcelona en 1649, també farmacèutic, fou íntim amic i company d'excur-

sions de Tournefort, que el visità tres vegades a Barcelona, nomenant-lo el *Fènix* de la seva pàtria «*gentis suae phoenix*», essent tingut per un dels primers fitògrafs de la seva època. Durant la seva llarga vida, puix visqué 91 anys, formà, a més d'un gran herbari, un jardí botànic a Sant Joan Despí, que resultà ser el més important d'Espanya.

Els seus fills, Joan i Josep, recorregueren les Balears, i el primer fou també company dels famosos germans Antón i Bernard de Jussieu (1715-1717), comissionats pel govern francès, en la memorable expedició per Espanya i Portugal. Per fi, Jaume Salvador, fill de Josep i nét de l'altre Jaume, conservà els tresors d'aquella il·lustre dinastia i fou fidel depositari de les seves immarcibles glòries.

Joan Minuart, nat en 1693, oriunde de Sant Celoni, deixeble de Jaume Salvador i farmacèutic de Sant Cugat del Vallès, després a Barcelona, més tard apotecari major de l'Hospital general de Madrid, herboritzà per Castella i Catalunya, unes vegades sol i altres en companyia de Quer i de Bolós, mereixent l'apreci del gran Linneu; fou íntim amic del deixeble predilecte d'aquest, Loeffling, duarant la seva estada a la capital d'Espanya.

Josep Quer, fill de pares espanyols, nascut a Perpinyà, recorregué dos anys després de Minuart, com a cirurgià de l'exèrcit, gran part d'Espanya i d'Itàlia; fou fundador i professor del primer jardí botànic de Madrid, autor d'una Flora espanyola (1762-1764) que, per separar-se de les idees linneanes, no correspongué a la ben adquirida fama.

Succeí a Quer en la direcció del jardí botànic, Miquel Barnadas, natural de Puigcerdà, metge de Carles III, botànic distingit, que en són *Specimen Florae Hispaniae*, reuní la descripció de dues mil plantes i molts dibuixos; aquesta obra, adicionada per Lagasca, es vengué a Londres en 1829 amb el títol de *Herbarium pictum Hispanicum*. El seu fill Miquel Barnadas i Clarís fou també distingit botànic, i en 1793 succeí a Palau en la càtedra que exercia en el jardí Botànic. Digne és també de ésser citat Antoni de Bolós, farmacèutic olotí, consogre de Minuart, per les seves herboritzacions per Catalunya i per un bon herbari que formà amb plantes pirenenques, on figuren, pintades per ell, vàries orquídiess.

Tenim, doncs, que durant una gran part dels segles XVI, XVII i XVIII, els autors catalans no solament posen a Catalunya al nivell de les nacions més avensades des del punt de vista fitogràfic, sinó que difonen llurs coneixements per tota Espanya, fundant en la capital

d'aquesta, institucions que no trigaren a assolir fama i renom per tota Europa. Més durant els darrers anys del segle XVIII i la primera meitat del XIX, decau visiblement l'entusiasme per aquests estudis, ja sigui per manca de mestres de reconegut prestigi, ja per considerarlos equivocadament mancats de la utilitat que se els havia concedit fins aleshores.

A un altre català, a l'eximi Antoni Cebrià Costa, catedràtic de l'Universitat de Barcelona, cabé la glòria de restaurar al nostre país la decaiguda afició a l'estudi de les plantes. Portat pel seu ardor juvenil, recorre Catalunya formant un valió herbari; descobreix i descriu espècies noves, que amb gran zel cultiva al jardí d'aquella Universitat literaria, i comunicant amb la seva paraula pulcra i castiça l'entusiasme als seus deixebles, forma escola ben poixant i més nombrosa que la formada pels Salvadors dos segles enrera.

Dispersats per Catalunya aquests deixebles, però formant tots part de la Societat Botànica Barcelonesa, es converteixen en actius i fervorosos corresponsals del seu mestre, al qual remeten plantes de distintes localitats, consultant-li els dubtes i dificultats que els suggerien les seves troballes. Així s'anava enriquint el seu Herbari, el més complet que fins llavors s'havia format a Catalunya, i pogué escriure aquell *Catálogo razonado* (1877) que conté 2414 espècies, al qual més tard afegí un *Suplemento* que en comprén 930. Aquest treball, el més acabat i conciençut que fins avui s'ha publicat a Catalunya, és resultat de la col·laboració de tots, com se veu clarament al fullejar-lo. Hi figuren, les moltes espècies que personalment havia recolectades en els seus nombrosos viatges, plantes de la Segarra, remeses per En Joan Puiggari, que durant alguns anys exercí a Prats de Rei la medicina; de la Plana de Vic, recollides pel nostre distingit i malaguanyat condeixeble En Ramón Masferrer i Arquimbau; d'Olot, les Guilleries i altres comarques, com a resultat de les detingudes exploracions d'En Estanislau Vayreda, Ramon Bolós i Joan Teixidor; de Cadaqués, facilitades pel seu comprofessor En Frederic Trémols (1); de Berga, que el farmacèutic Francesc Grau estudià amb singular afecte; del voltants de Barcelona, recol·lectades pel metge En Joan Montserrat i Archs; de Lleida, enviades per En Ramon Agelet, més tard catedràtic a Gra-

(1) Teixidor va deixar un Herbari que'l Sr. Puigpiqué cedí a la ciutat de Manresa; Trémols ne deixà un d'important, galantment donat per la senyora vidua a l'Acadèmia de Ciències de Barcelona.

nada (2) i particularment el canonge González; i finalment, per altres persones merament aficionades, a les quals s'havia encomanat l'entusiasme del mestre, convertit en apòstol d'aquesta patriòtica tasca. També nosaltres, que ens honorem d'haver estat deixebles de tal mestre, sentirem el foc de sa paraula amb tant de vehemència, que des que en 1870 abandonarem la *alma mater* fins avui, isolats a fora, en mig dels afers de delicats càrrecs i deures professionals ineludibles, no creiem haver deixat transcórrer un dia sense que les plantes hagin ocupat el nostre pensament per alguna estona o per algunes hores. Beneïdes siguin les plantes, que en més d'una ocasió mitigaren les nostres penes, endolcint hores amargues de la vida!

Alguns dels deixebles de Costa, publicaren pel seu compte el resultat de les propies exploracions i estudis, com En Masferrer, qui en 1877 va publicar *Recuerdos botánicos de Vich*, i En Vayreda qui, tres anys després, donava a la impremta *Plantas notables de Cataluña*, i l'autor d'aquestes ratlles, qui en 1890 entregava a la «Real Academia de Barcelona» la *Flora del Vallés*, seguida de varies *Memorias* sobre plantes noves, crítiques o rares. I no fem menció d'En Colmeiro, qui en 1872 donà a llum un *Catálogo de plantas observadas en Cataluña*, perquè fundadament i honradament creiem que les exploracions d'aquest botànic, malgrat de l'honros càrrec que exercia, apenes sortiren del recinte que guardava l'Herbari Salvador. Costa no havia tingut successor, ni n'ha tingut encara avui en la seva càtedra.

També han prestat el seu generós concurs a l'estudi de la nostra Flora alguns reputats estrangers, com Picot de Lapeyrouse, qui en 1813 publicà la *Histoire abrégée des plantes des Pyrénées*, l'abat Pere Andreu Pourret, nat a Narbona en 1754, qui recorregué Catalunya, i expatriat per la revolució francesa, s'establí a Barcelona, on tingué ocasió d'estudiar l'Herbari Salvador que *li serví de molt*, diu, *en els seus treballs sobre plantes noves d'Espanya* «(Trabajos botánicos del abate Pourret, por Colmeiro, 8)»; Zetterstedt, qui en 1856, creuà la Vall d'Aran i l'any següent va publicar *Plantes vasculaires des Pyrénées principales*; Timbal-Lagrave (1863-1871) recorregué la mateixa Vall, publicant varies *Memories* sobre plantes del Pirineu Central; Pere Bubani, qui des de 1836 a 1862, visità gran part de Catalunya i quasi tot el Pirineu i passà alguna temporada a Berga, per la

(2) Agelet posseïa un ric herbari amb molts exemplars de Boissier i Reuter de plantes espanyoles, que el banquer de Lleida, senyor Llorenç ens va cedir graciosament.

amistat de Grau, havent-se publicat després de sa mort el fruit de les seves exploracions sota la dominació de *Flora Pyrenaea* (1893) Gaston Gautier, qui en companyia de Arvet-Touvet i de Trémols, efectuà en 1897 un viatge per Catalunya, a fi de recol·lectar espècies del difícilíssim gènere *HIERACIUM* publicant també el primer una *Flore des Pyrénées Orientales*; Webb, qui herboritzà per la província de Tarragona i va publicar els seus *Otia hispanica*; Coste i Soulié, qui rescentment han visitat part del Pirineu Central i publicat una *Florule* de la Vall d'Aran, i alguns altres que visitaren Catalunya i conreuren l'amistat dels seus botànics.

Més a pesar de tants i tan valiosos esforços, la Flora de Catalunya és molt lluny de la seva fi. Caldrà encara la col·laboració d'algunes generacions i la de diversos homes abnegats per a portar-la a feaç terme. La extensió del seu territori, la manca de vies de comunicació en algunes comarques, malgrat els progressos realitzats aquests anys darrers, la compleixitat de la seva orografia, amb grans altituds i forts desnivells, les seves planures i cingleres, les seves valls frondoses i aspres serralades: les seves congestes i regions pantanoses, les seves abruptes cascates, llargues riberes i sinuoses costes braves, la diversitat, en fi, del seu terror i del seu clima, que fan possible l'existència d'espècies africanes i altres de la zona glacial, han determinat una vegetació variadíssima, i una Flora tan rica pel nombre com per la qualitat de les espècies. Per altra banda, regions hi ha encara en l'antic Principat, singularment en les províncies de Lleida i Tarragona, que apenes han estat visitades per cap botànic; i a les millors explorades resten per a descobrir i més per a rectificar no poques espècies. Això prevé, en primer lloc, d'haver-hi hagut, entre els exploradors, més *amateurs* que veritables botànics, i per tal motiu s'han confós moltes plantes, havent-se publicat veritables enormitats científiques (1). Fins han mancat a no pocs professionals coneixements tècnics, especialment base morfològica per a la diagnòsi de les espècies, i això motiva unes vegades greus errors i altres descripcions confoses i veritablement indesxifrables. I encara ha succeït que altres més versats en estudis fitogràfics, obligats a servir-se de textos fran-

---

(1) Basta dir que al revisar, en 1904, les plantes de Montserrat, creguérem haver-ne de suprimir aprop de 350 espècies, que gratuïtament s'arribuïen a la dita muntanya, tal volta a canvi de les moltes que, trobant-s'hi, han deixat d'ésser citades.

cesos o italians, on se descriuen plantes molt afins, però específicament distintes de les nostres, han prè a aquestes per aquelles, comentent equivocacions que han d'esmenar-se.

Per tots aquests motius creiem que si resta alguna cosa per a descobrir en les comarques menys explorades, major és encara el treball que s'imposa per a una revisió i depuració de les espècies que s'han trobat i donat per conegudes.

En segon lloc, dificulta també l'assoliment de l'ideal en diferent concepte taxonòmic que avui se té de l'espècie, puix sense entusiasmar-nos la pulverització d'aqueixa, realitzada per alguns autors contemporanis pensem que a vegades no basta arribar fins aquí, sinó que cal conèixer les principals modalitats que ofereix, representades per les varietats o per les rasses.

Deu concedir-se també alguna major atenció a l'estudi dels híbrids, que abunden més del que es creia, presentant-se alguns ben definits i amb caràcters propis.

Per les raons exposades, serà fàcil comprendre com és vast al nostre país el camp de l'especulació fitogràfica i lluny de la pretensió, que seria pueril, d'oferir al públic un treball ni perfet, ni complet, a pesar d'haver-li dedicat més de quaranta anys amb el major zel i entusiasme. Molt més modesta és la nostra aspiració, puix no havem fet altra cosa, tal volta sense aconseguir-ho, que avençar una mica més la fita en el camp de la botànica, esperant que nostres deixebles i successors, amb més encert i coratge, treballant segurament en circumstàncies més propícies i en un ambient més favorable, veuran realitzat un dia el somni de nostres amors, restant definitivament coneguda la Flora Catalana.

A tots preguem que procurin corregir i completar nostre treball, que per modest que sigui, ha tingut de lluitar amb grans dificultats i entranya no pocs sacrificis. Si algun mèrit hi troben, més que a nosaltres, en justícia correspon a l'Institut de Ciències, qui el patrocina i als que ens encoratjaren en nostres decaïments i ens prestaren el concurs d'una cooperació generosa.

A l'estimat amic i eminent mestre En Carles Pau, de Segorbe, qui tan afectuosament ha solventat nostres dubtes amb la seva reconeguda competència, facilitant-nos medis de comprovació i estudi, mitjançant l'arsenal immens de la seva biblioteca i herbaris; al H. Sennén que tan bells descobriments ve realitzant a Catalunya, per la galanteria

amb què posà a la nostra disposició les seves riques col·leccions i pels interessants exemplars que ens ha proporcionat; a l'antic i distingit deixeble P. Marcet, pels materials recollits a Montserrat i al Miracle; a Joaquim Codina, il·lustrat metge de la Sellera, qui amb gran profit estudia les plantes d'aquella comarca gironina; a Conrat Pujol, nét de Grau, intel·ligent explorador de l'alta Segarra i de gran part de Bages i del Bergadà; a Pius Font i Quer, farmacèutic militar, que ha estudiat amb singular afecte la comarca de Bages i n'ha publicat una *Flora* de veritable mèrit; a Manuel Llenas, per les importantíssimes coleccions que efectuà i varem revisar-li, mentre fou recolector de la Junta Municipal de Ciències Naturals, de Barcelona; a nostre professor Eugeni Ferrer, per les espècies recollides a la costa i als camins més enlairats del Pirineu Oriental; als meritíssims deixebles Salvador i Josep Maluquer, juriconsult i enginyer respectivament, per les plantes o clarícies que ens facilitaren, i a tots aquells, en fi, que han contribuït amb les seves llums, exemplars o dades a enriquir nostre treball, donem, des d'aquest lloc, un fervorós vot de gràcies, fent de bon grat una menció especial i honorable dels doctors Christ, de Basilea, Luizet, de Taverny i Henriques, de Coimbra.

ANUNCI D'EXCURSIONS
SUBSTITUCIO DE LA FULLA III DE L'ANY XII

DIA 7 D' ABRIL

Junta General Extraordinària

que tindrà lloc a dos quarts de deu del vespre baix el següent ordre:

Acta de la Junta anterior.

Proposició d'una quota extraordinària per a les despeses de la *segona festa de germanor*, projectada per aquesta primavera.

Deliberació sobres la proposició, d'augment de quota, presentada en la última reunió general.

Per la present queden convidats tots els socis.

DIA 9 D' ABRIL

Exploració d'un avenc dels voltants de la Mata

Sortida a les quatre del matí. Preparatòria dia 7.

Vocal: En Rossend Grané.

DIES 13, 14, 15, 16 i 17 D' ABRIL

Excursió a Núria, Eyne, Montlluis, Font Romeu i Puigcerdà

Organitzada per la «Secció d'esports de neu i d'alta muntanya». Inscripció dimarts dia 4. d'abril.

Vocal: En Conrad Padrós.

DIES 15, 16 I 17 D' ABRIL

Excursió al Montseny

Sortida el dissabte en el tren de dos quarts de dues de la tarda. Sopar i dormir a Santa Fe.

El diumenge Turó de l'Home, Les Agudes i Sant Marçal. Sopar i dormir a Sant Marçal.

El dilluns cap a Arbúcies. Dinar a la Fonda Torres. A la tarda, sortida cap a Hostalric amb autos i d'aquí amb tren fins a Barcelona i Terrassa. Pressupost 35 pessetes,

portar-se dos esmorzars i un dinar.
Inscripció dia 7. Vocal: En Manuel Closa.

DIA 23 D'ABRIL

Excursió a Coll Cardús, Pla de Llorenç, Vacarisses, Font de la Figuerota, cân Codol, cân Vives, Torrota i Vacarisses.

Sortida a les cinc del matí, aprovisionats. Retorn en el tren d'un quart de vuit. Preparatòria dia 21.

Vocal: En Llorenç Feiner.

DIA 30 D'ABRIL

Aplec Excursionista de Catalunya al Monestir de Sant Benet de Bages.

Inscripció dia 21. Vocal: En Miquel Carantela.

DIA 1 DE MAIG

Excursió a La Pola, Cort Fosca, Cova de Puigdoura, Matarrodona i Sant Vicents de Castellet

Sortida a les quatre del matí, aprovisionats.

Preparatòria dia 5. Vocal: En Joan Font.

DIA 14 DE MAIG

Excursió anyal a Montserrat

El trajecte es farà amb auto-camions, passant-se per Olesa, Esparreguera, Els Bruchs, Cân Massana, Santa Cecília, Monestir i Monistrol, Castellvell, Rellinàs i Obac.
Presupost 7 pessetes.

Inscripció el dia 5. Vocal: N'Évarist Rigol.

DIA 24 DE MAIG

Excursió a cân Robert, cân Pobla, Cova del Drac, Obits, Coll Bercoc, Font del Llor, Cova Simanya, Coll d'Eres i La Mata

Sortida a les quatre del matí, retorn amb carruatge des de La Mata. Inscripció dia 19. Vocal: En Salvador Serra.

DIA 28 DE MAIG

Excursió a Granollers, La Roca, Sant Bartomeu, muntanya de Sellacs, Vilassar i Premià de Mar

Sortida per l'estació del Nort a les 6'10.

Pressupost 5 pessetes.

Inscripció dia 26. Vocal: En Miquel Llobet.

La Predilecta S. A.

Pare Llaurador, 60. Telèfon, 6009

*Fàbrica de gaseoses i si-
fons - Dipòsit de cervesa
pilsen & &*

Panyos i Novetats

Ferrer i Duràn

Despatx: Sant Pere núm. 38

Telèfon, 6350

**R A M O N
M O R R A L**

CONSTRUCTOR DE CLAUS DE
TOTES CLASSES, ESPECIALITAT
PER A DIABLES I ESTRICADORS

CARRER TOPETE, 61

GRAN HOTEL RESTAURANT

PENINSULAR

CARRER DE SANT PERE NÚM. 56

TELÉFON, 5612

CARTA, CUBERTS, SALONS PARTI-
CULARS, ESPLÈNDITS SALONS PER
A BANQUETS - SERVEIS ESMERATS

Pintura decorativa.-Rètols.-Ma-
quinària i Mo-
bles esmaltats.

Josep Reig

Irineo, 19 - TERRASSA

Els òrnaments més bonics, luxu-
sos i barats són els teixits
artístics de seda

DE MANEU-LOS A
JOSEP VALL

St. Llorenç, 27-Teléf., 5770

DICCIONARIS, OBRES TÉCNIQUES

Topete 98

FLORENCI COSTA

ARXIU

ES REPARTeix DE FRANC ALS SENYORS SOCIS DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASSA ■■■■■■■■■■

SUSCRIPCIO: TERRASSA, 9 pessetes anyals

FORA, 10 » »

ANUNCIS

CONDICIONS VENTATJOSBS